

mu je hkratu omogočen obisk vseučilišča ali tehnike.

Zato pa se je v drugih kronovinah, posebno na Češkem in Nižjem Avstrijskem, javnost hitro oprile dane prilike, tako da štejemo sedaj po preteku treh let v državi že nad 50 reformnih zavodov, v veliki večini 8-razrednih realnih gimnazij; med temi se preosnovlja 34 humanističnih gimnazij in 4 realne, oz. reformne gimnazije. Samo na Salcburškem, v Dalmaciji in na Kranjskem še ni nobenega teh zavodov. Pač pa jih je nekaj v nam sosednjih deželah. V Gradcu se je preosnovala prejšnja II. drž. gimnazija kar naredbenim potom v 8-razredno realno; Celovec ima poleg popolne humanistične gimnazije na istem zavodu že 3 realne paralelke (zanimivo, da ni v teh nobenega Slovenca); Beljak ima 8-razredno realno gimnazijo; Gorica ima na nemški gimnaziji italijanske realne paralelke (doslej že 2 razreda), dočim so slovenske vzporednice humanistične. Tudi Trst ima na nemški drž. gimnaziji realne paralelke, celo Pulj ima realno gimnazijo (doslej s 5 razredi) in v Voloskem je ustanovila mestna občina svojo lastno realno gimnazijo, ki ima sedaj 3 razrede.

IV. Kaj sledi iz tega za nas.

Na Kranjskem doslej še ni sledu o takem zavodu. Ali ga sploh ni potreba? To je tisto vprašanje, ki bi se dalo o njem debatirati. Če ga sprožimo v javnosti, ga bodo konservativni elementi zavračali češ, gimnazija, kakršna je, nam je dajala in dala doslej vseh potrebnih uradnikov in duhovnikov, realka pa tehnikov in inženjerjev. Če pa domačinov ni bilo, smo jih dobili od drugod. Tako je bilo; a ni treba, da bi pri tem ostalo; ne samo ni treba, ampak nedostatek, napaka, celo krivda naša utegne postati, če pustimo možni razvoj našega srednjega šolstva v nemar. Najvišja učna uprava je sama odredila, da se poskusi z reformnimi zavodi; zato je sedaj za nas, na naših narodnih zastopnikih in socialnih politikih, da spravijo stvar v pravi tek.

H koncu svojega referata hočem še omeniti, kako bi se dalo to reformno delo započeti.

Predvsem se vriva vprašanje, kateri moderni jezik naj bi se poučeval na naših realnih gimnazijah. Tu se je treba postaviti na praktično stališče. Nemščina bi bila poleg slovenščine itak obvezna, zakaj ta paralelizem obeh jezikov mora pri nas i zanaprej ostati.

Mesto grščine pa, menim, je za naše razmere edino umestna — italijanščina. — Nedavno se je sklenilo v Gorici na javnem shodu učiteljev in staršev resolucija, ki zahteva, naj se na odtotni realki (laški) gimnaziji, ki dobi letos na jesen tretji razred, uvede slovenščina kot obvezni predmet. Pomislite: Lahj že uvidevajo, kako nujno potrebno jim je znanje drugega deželnega jezika, če hočejo uspešno tekmovali v primorskih deželah z drugimi, ki so si pridobili znanje italijanščine. Kako pa naj tekmujejo naši mladi rojaki z njimi, če jim nedostaja zmožnosti v italijanščini? Zato smatram za potrebno in edino primerno, da bi se na naših realnih gimnazijah uvedla italijanščina kot obvezni učni predmet. Res je za tistega, ki hoče iti v daljni svet, francoščina in angleščina večjega pomena, ker sta to pač svetovna, mednarodna jezika. A koliko naših ljudi utegne iti v tujino? Zakaj dejstvo je, da išče vsak najrajši službe v domovini in doslej je na raznih mestih še dokaj prostora za naše rojake, samo da so v vsakem oziru, v strokovnem in jezikovnem dovolj usposobljeni. In k tej usposobljenosti, menim, spada pri nas tudi znanje italijanščine. Vsa, ki pozna naše odnose, ve, da se nam od severne strani pošiljajo nemški uradniki, posebno na Štajerskem in Koroškem, ki pa se morajo vsaj formalno izkazati z znanjem slovenščine, da je torej tamkaj tekmovalje uradnikov slovenske narodnosti z jezikovno usposobljenimi Nemci veliko težavnejše, na višjih mestih celo neuspešno. Ni treba biti človeku dalekovidnemu, če trdi, da so avspicije za nas na jugu v primorskih deželah dokaj ugodnejše.

Drugo vprašanje, še važnejše, pa je, kje naj bi se ustanovili taki zavodi, kje bi bile realne gimnazije najbolj potrebne. Pričnimo z Ljubljano. Tu imamo dve popolni humanistični, takozvani slovenski gimnaziji, izmed katerih je prva prenapolnjena; lani je štela 625+21 dijakov, oz. privatistov in privatistk, letos pa je preokračila število 700. Druga, tudi nadnormalno obiskovana, ima poleg 8 osnovnih razredov pet vzporednic, lani 421 + 3, letos začetkom šolskega leta okoli 450 dijakov. Potemtakem je na obeh ljubljanskih gimnazijah nad 1100 učencev, torej dovolj za 3-4 normalno obiskovane zavode; razredov je na obeh 16 osnovnih, ter 10 + 5 = 15 vzporednic, vsega vkup 31 gimn. razredov, torej dovolj skoro za 4 samostojne zavode. Sedaj se vpraša, 1. ali naj se iz teh vzporednic osnuje po-

sebna, nova realna gimnazija; 2. ali naj se eden teh zavodov pretvori v realno gimnazijo ali 3. naj se na enem teh zavodov prične z realnimi vzporednicami. O teh treh možnostih ne kaže na tem mestu razpravljati, ker bi ne prišlo do končnega zaključka. Le to poudarjam, da mora eden zavod ostati humanističen, in to naj bi bila sedanja I. državna gimnazija, ki je že spriče svoje častivredne starosti in tradicije za to namenjena; pač pa naj bi se pričela II. državna gimnazija realizirati, ali da se cel zavod v to nameni, ali da se prične z realnimi vzporednicami.

Prvi način, menim, da bi bil najbolj priporočljiv. — Če pa učna uprava uvidi, da bi kazalo ustanoviti nov zavod, bi se na ta način najprej odprlo napolnjenosti obeh sedanjih gimnazij.

Z ustanovitvijo realne gimnazije bi seveda še ne bilo rešeno vprašanje o slov. realki v Ljubljani. Zakaj, da pride v doseglednem času do delitve tako močnega zavoda, kakor je sedanja velika realka, je pričakovati. Tak zavod ostane v Ljubljani potreben, tudi če se ustanovi prej realna gimnazija; zakaj število slovenskih realcev je toliko, da napolnijo lahko samostojno realko in vedno bo dokaj mladine, ki ji ne bo pouka v latinščini in ki jim bo realka s svojimi sedmimi razredi (brez lat. in gršč.) kot pripravilnica za tehnične stroke najprimernejša šola.

Gimnazija v Št. Vidu ostane spriče svojega namena humanistična.

Kaj pa kranjska in novomeška? Oba zavoda sta bila svoj čas v nižjih razredih realna, v toliko, da je bilo prostoročno risanje obvezno; kakor je še sedaj na novomeški gimnaziji. Sicer pa zahteva novi učni načrt za vse gimnazije obveznost tega predmeta v nižjih razredih. — Stavim tezo, da so realne, oz. reformne gimnazije posebno tam umestne, kjer ni realk. Tudi o tem bi se dalo debatirati; če pa to načelo priznamo kot ozira vredno, potem bi bila tudi za Kranj in Novomesto realna gimnazija umestna; vsaj poizkus bi države izprva nič ne obremenil, ker so na obeh zavodih v nižjih razredih sedaj itak že vzporednice.

Izvenkranjske razmere so mi manj znane, zato se hočem omejiti le na par misli. Če kam drugam, tedaj sodi posebno v Trst realna gimnazija s slovenskim učnim jezikom, in prepričan sem, da bodo vodilni krogi v Trstu v doseglednem času dosegli uresničenje te svoje želje.

In Celje. — Ali bi se ne dalo rešiti to kočljivo gimnazijsko vprašanje — zakaj pri tem ustroju, kakršen je sedaj tam, vendar ne more ostati do konca dni — najbolje na ta način, da se zavod preosnuje v realno gimnazijo? Odgovor na to naj dajo tisti, ki morajo najbolj uvidevati, da so taki »samostojni razredi« pravzaprav — nestvor.

Pri kraju sem. Mogoče sem zašel včasih v malenkosti, a ker je treba, da bi o ustroju novih reformnih zavodov izvedela tudi naša širša javnost, ki je doslej o tem še premalo poučena, dasi najbolj interesirana, sem skušal zadevo od več strani osvetliti. Zakaj za našo dolžnost smatram, da izide iz profesorskih krogov pobuda za to akcijo; pra vtako pa se — a vedam, da ni v naši moči, niti v našem delokrogu te reforme izvesti. Za to pa so poklicani drugi interesirani faktorji: starši, občinski zastopi, višje šolske oblasti in končno naši narodni zastopniki.

Časovnega toka in razvoja socialnih potreb ne moremo in ne smemo prezreti, če hočemo, da ne zaostanemo in ne trpimo škode. Proti tej struji plavati ali jo celo ustavljati, pa je nemogoče; zakaj močnejša je nego — mi.

Resolucija:

Odboru Društva slov. profesorjev se poveri naloga, da stopi v dotiko z odločilnimi krogi v svrhu ustanovitve realnih gimnazijah v naših deželah.

Književnost in umetnost.

Zvonček: Vsebinska 5. števil.: Fr. Rojec: Moj izprehod. Pesem. — Veliki traven. Vinjeta. — Cvetko Gorjančev: Prvi april. Povest. — Arko: Pomlad. Pesem. — Ivo Trošt: Naš postiljon. Povest s podobo. — Lad. O.: Kaj vse na svetu jeda! — Andr. Rapč: Jakec z bombo. Pesem. — Volk buči. Podoba. — Jos. Vandot: Desetnica. Planinska pripovedka. — Hinko Medič: Večerna. Pesem. — Na cvetočem travniku. Podoba. Tone Rakovčan: V mojem srcu... Pesem. — F. Palnák: Mačeha. Povest. — Fran Žgur: Molitev. Pesem. — Feri in Jožica Juvančeva. Podoba. — Mara Gregoričeva: Pozdrav. Pesem. — Cvetko Gorjančev: Pesem ljubezni. Povest. — Fran Žgur: Kraljična zemlja se že drami. Pesem. — L. Černež: Šopek pesemc na grob materi. Pesmi. — Pouk in zabava: Rešitvi in rešilci. — Količko nosijo infanterijci ali pešci? — Mir ljudem na zemlji! — Slovenski uradniki v Bosni in Hercegovini. — Otroci pod tram-

vajem. — Najdragocenejši šal. — Koliko vžgalic se porabi v Evropi na leto. — Zanesljiva časnarska poročila. — J. K.: Besedna naloga. — Kotiček gospoda Doropoljskega.

Popotnik. Vsebinska 5. števil.: K. Svoboda: Tehnične in estetične zahteve do mladinskih spisov. — Pav. Flerč: Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi. (Dalje.) — F. V.: Ali še razumemo otroke? — Josip Wester: Reformni srednješolski zavodi in naši odnosi. — Jan. Koprivnik: Metači in brizgari med živalmi (Konec.) — Književno poročilo: Ocene. Novosti. — Razgled: Časopisni vpogled. Šolske in učiteljske vesti Srednje in višješolski vestnik. Šolstvo na slovanskem jugu. Inostransko šolstvo. Razne vesti. Mala poročila.

Politiški pregled.

* Zveza nemških učiteljev na Češkem je predložila nemškimi deželnim poslancem spomenico, da naj se vendar dožene češko-nemška sprava. Če pojde tako dalje s trmoglavo politiko, bo kmalu 3000 učiteljev na Češkem brez kruha.

* Naš zunanji minister Berchtold je bil v Berlinu. Predstavil se je kot avstro-ogrski zunanji minister. Listi sklepajo iz pogovorov, ki jih je imel z Bethman-Hollwegom in Kiderlen-Wächterjem, na vedno enako dobro razmerje med Nemčijo in Avstrijo.

* Deželnozborna kandidatura češke pisateljice Kuneticke. Vkljub temu, da so se mladočeški občinski in mestni zastopi v Mladi Boleslavi izrekli proti kandidaturi češke pisateljice Kuneticke za mlado-boleslavski, po smrti dr. Škarde izpraznjeni deželnozborni mandat in proglasili kandidaturu župana Matouška, izjavila vodstvo mladočeške stranke, da vztraja pri kandidaturi pisateljice Kuneticke.

Kranjske vesti.

—r— Gozdarski tečaj na Grmu. Kmetijska šola na Grmu priredi v ponedeljek dne 10. in v torek dne 11. junija, gozdarski tečaj s sledečim vzporedom: V ponedeljek ob 1. od 3. popoldne: Pomlajevanje in oskrbovanje gozdov. Od 3. do 7. ure popoldne poučni izlet v gozdno drevesnico v Bršljanu in v mestni gozd s praktičnimi demonstracijami o pomlajevanju gozdov. V torek ob 6. zjutraj do 4. popoldne poučni izlet v šolska gozda na Vrhovskem in v Poljubnem, kjer se vrše praktične demonstracije o oskrbovanju gozdov. — Kdor se želi tega tečaja udeležiti, naj se priglasí po dopisnici pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu pri Novem mestu (pošta Kandija) do 4. junija t. l. Oddaljenim in podpore potrebnim udeležencem iz Kranjskega se dovoli povrnitev potnih stroškov do Novega mesta in podpora za prehrano po 2 K na dan. Podpora dobi pa le, kdor zanjo pravočasno prosi in se mu podpora izrečno dovoli.

—r— Vinogradniški tečaj na Grmu. Kmetijska šola na Grmu priredi v petek, dne 14. junija in v soboto, dne 15. junija, vinogradniški tečaj s sledečim vzporedom: V petek od 2. do 5. popoldne: Najvažnejša dela v vinogradu. Trtni škodljivci in bolezní. V soboto od 8. do 11. ure popoldne: zeleno cepljenje in ravnanje s cepljenimi trtami. Izбира gumijevih trakov. Praktično razkazovanje zelenega cepljenja. Popoldne od 2. do 5. ure: Praktične vaje v poletnih delih v šolskem vinogradu v Cerovcih. Rakazovanje škroplilnic in žveplalnikov. Vaje v zelenem cepljenju. Kdor se želi udeležiti tega tečaja, naj se priglasí po dopisnici pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu pri Novem mestu (pošta Kandija) do 6. junija t. l. Oddaljenim in podpore potrebnim udeležencem s Kranjskega se dovoli povrnitev potnih stroškov do Novega mesta in podpora za prehrano po 2 K na dan. Podpora dobi pa le, kdor zanjo pravočasno prosi in se mu tudi podpora izrečno dovoli.

—r— Društvo vpok. učiteljstva je ustanovljeno in šteje že lepo število udov. Dragi tovariši, cenjene tovarišice, vabimo Vas v ljudo, da pristopite vsi in vse k društvu, zakaj čim večje število udov tem večja bo podpora dedičem. — Po § 6. b) pristevamo društvu tudi podporne in častne ude. Prosimo torej vse naše in prijatelje šolstva, da blagovolijo s poljubnimi prispevki nas v tem podpirati. Članarina za prave ude, 1 K pristop, 2 K za prvi slučaj smrti in event. druge prispevke je poslati tov. S. Punčahu (blag.) nadiučitelju v p., Marmontova ulica 18, Ljubljana. Druga pisma pa tajniku J. Bozji, nadiučitelju v p., Rakovniška ul. 5, Ljubljana.

Goriške vesti.

—g— Šolski izlet na Opčine so napravili 8. maja t. l. otroci s kanalske in vrhovske šole. Boljšega si niso mogli že-

leti. Le škoda, da je kvarilo megleno vreme pravi užitek tega prekrasnega razgleda. Nepopisno veselje je igralo na obličju vsakega, ko se je razprostrl pogled na morje, Trst, Istrsko obalo itd. — Odveč bi bilo omenjati važnost takega izleta za šolsko mladino. — Omeniti se mora, da je jako veselila ljubke male izletnike udeležba ljubiteljev šolske mladine v osebah gg. J. Bavdaža, (predsednik kr. šol. sveta), M. Fabjana, (sodni svetnik), Fr. Debenjaka, (stavbeni podjetnik) in Hrasta, vsi iz Kanala. — To ti je bilo neprisiljenega veselja malčkov! V hvaležnem spominu bodo imeli ti prvega gospoda, ki je daroval vsakemu dvakratno razglednico Trsta in okolice za spomin na izlet. Tudi z drugim gospodom so kaj srčkano radi pokramljali šolarčki. — Bog živi ljubitelje mladine!

—g— Prvi dijaški telodvadni nastop v soboto v trgov. domu je bil nastop novega, škoda, da je bil obisk nezadosten. Dijaki sami, o katerih gre glas, da so izborni telovadci, dolžnost, pokazati svoje simpatije mladim in delavnim in namen cele prireditve bi moral vse one, ki imajo vsak trenutek milo mladino, narod in bogsigavedi kaj še na ustnah, privabiti v polnem številu v dvorano. Toda od »višjih desetisoč« jih je bilo le par, izmed trgovcev in bolj znanih meščanov ravnotako. Ni treba, da se jih človek spomni, ne da se jih vedno opominja, ker je to že preveč v modi v Gorici, in njihovim visokostim to tako ne bo nič pomagalo. Če bi bilo treba iti v italijansko gledališče ali celo v Sulferajn, potem bi bilo nekaj drugega, a tako nimamo pravice govoriti. — O prireditvi sami nekaj besed. Vzored je bil raznovrsten in dobro izbran. Orkester učiteljskihnikov je rešil dobro nalogo. Proste vaje druge in tretje vrste so bile dobre, tako tudi orodna telovadba. Za temi je nastopil naraščaj s prostimi vajami in palicami, ki jih je krasno izvajal, ravno tako tudi skok čez mizo. Bilo je nekaj lepega, in človeku je postalo gorko pri srcu. Kot zadnja je nastopila prva vrsta. Težke proste vaje so učinkovale toliko glede izvedbe kakor glede sestave najboljše, o orodni telovadbi pa moramo naravnost priznati, da je nismo imeli prilike videti bolje od nastopa turinskih tekmovalcev dalje. Najtežje vaje, skladne in kar povsod pogrešamo, fino sestavljene so gledalce naravnost frapirale. Dobri telovadci že danes, v kratkih letih izborni vaditelji. Proste vaje za vse tri oddelke so dijaki sami sestavili, orodna telovadba je bila gotova, vaje tako izbrane, da so jim bili telovadci povsod kos.

—g— Izpite usposobljenosti za ljudske šole v Gorici so napravili pred določeno komisijo: Evgenija Beniger, Karolina Cigoj, Angela Čendem, Ivan Franke, Albert Hren, Elza Ličar, Marija Merhar, Eva Mlekuž, Avgusta Podgornik, Albert Rajer, Aleks. Šiligoj, K. Srebrnič, M. Srebrnič in kapucinski pater Humbert Marol, vsi za slovenske ljudske šole. — Za ljudske šole z italijanskim učnim jezikom so dovršile izpit z dobrim uspehom: Kvirina Cella, Marija Chinchella, Mercedes Chinchella in Avgust Faini, Konrad Delfabro in Alfred Zemin. — Za nemške ljudske šole: Vilhelmina Pagler (z odliko). — Za nemške in slovenske: Leopolda Kos, Henrik Medič, Jospina Osterc, Amalija Soré. — Za francoski učni jezik: Marija Bech, Ivana Dansos, Nora Obermüller (z odliko), Karolina Šcip, Marija Vetak, Margerita Tromer (z odliko). — Za angleščino: Vilhelmina Jelenc, Marija Bielovicki in Flora Zajc, vse tri z odliko.

Tržaške vesti.

—t— »Misija Evinih hčera«. Igra uprizorjena na veselici C. M. podružnice v Rojanu. Spisal Jos. Ribičič, učitelj na C. M. šoli v Trstu. — In šla si mimo kakor sen, Vzvišene misli, lepa dejanja, blagodeoneče besede — vse je šlo mimo. Pride pa zakotni pisarček, si zbrzrača s svojimi krempeljčki malo snov in spozna imena tako čudna, da jih ni niti v najbolj babji pratiki; citira še kak stavek, ki ga ne umeje niti napol in konec. Spravimo v kot in pojdimo dalje, četudi rakovo pot. Kristjani rilčkarji so pričakovali komedije, o vas ne vem, a igrala se je tragedija. Sedem let je recitirala, sedem dolgih let oskrunjala najsvetejše besede, zapisane s srčno krvjo... šla je v sveti gaj in teptala z blatno nogo dišeče cvetje. Zahotelo se ji je moža in otroka; ljubečega moža in angelsko dete. Prijatelj pride, trpinu bere na obrazu zgodbo, žalostno zgodbo sedmerih let... Kdo si ti, ož ženska, smrtnost se ni rodila zate, Zdravnik je. Mož pride, iz Mojzesovega kolena rojen, prodaja dušo za denar. Jud je. Pa pride hčerka Evinu rušit družinsko srečo, besede so svetle ko sonce, a misli črne ko pekel. In tako je bilo sklenjeno, da gre revica na gledališki oder. Na oder je šla Marjetica, gledati je hotela Fausta; še Mefista ni videla, bil bi prelep, Videla je